

FILIP KER

**STEPSKI
KONJI**

Prevela
Tatjana Bižić

■ Laguna ■

Naslov originala

Philip Kerr

THE WINTER HORSES

Copyright © 2014 by thynKER Ltd.

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ova knjiga je posvećena Naomi Ker

OVA STARA PRIČA VEĆINOM je sakupljana kao što se skupljaju delići razbijene vaze. Spojeni komadi ne prijanjaju uvek baš najbolje, a moglo bi zaista biti i da ih nekoliko uopšte ne pripada ovde. Ne može se poreći da priča ima mnogo rupa i da ne bi mogla izdržati pažljivo proveravanje. Istoričari će prigovoriti – kao što, uostalom, uvek izgleda i rade – da nema nikakvih stvarnih dokaza da su starac i devojčica, junaci ove priče, ikada zaista postojali. Pa ipak, ako biste danas otputovali u Ukrajinu i odvažili se da oslušnete vetar, ili možda da prođete stepom oslušujući duboku riku bizona, krike ždralova, smeh konja Prževalskog, mogli biste doznati da životinje nikada ne greše kada je reč o istini, i da čak i ako ima nekih delova ove priče koji nisu sasvim doslovno tačni, oni bi svedjedno *mogli biti* tačni, a to je važnije. Životinje bi svakako rekle da ako postoji jedna istina veća od svih ostalih istina, onda ona glasi da ima trenutaka kada istorija mora prihvatiti da bude podređena legendi.

U LETO 1941. GODINE uprava Državnog stepskog rezervata Ukrajinske Sovjetske Socijalističke Republike pobjegla je, do poslednjeg čoveka. Pre nego što se odvezao u svojoj blistavoj crnoj limuzini, direktor rezervata Boris Demjanovič Krajnik naredio je Maksimu Borisoviču Meljniku, koji se starao o svim životinjama u rezervatu, da takođe pobjegne.

„Nemci dolaze“, rekao je on Maksu. „Nemačka vojska napala je bez upozorenja Sovjetski Savez i prodrla na našu teritoriju. Već su osvojili Kijev i ubrzo će biti ovde, možda već sledeće nedelje.“

Dok je razgovarao s Maksimom Borisovičem Meljnikom, Krajnik je praznio svoj pisači sto, pakovao torbe i izgledalo je da se sprema za odlazak.

„Mislio sam da su Nemci naši saveznici“, rekao je Maks, jer mnogo se šta promenilo u Ukrajini od 1919. godine.

„Bili su, to je istina, ali sad nisu, shvatate? To vam je politika. Hoće naftna polja na Krimu, nema sumnje. Za svoju ratnu mašineriju. Gledajte, Maksime Borisoviču, za vas je sasvim dovoljno da znate da su Nemci fašisti i kada budu stigli ovamo, ubiće vas. Vremenom će ih, dabome, naša Crvena armija pobediti, ali dotad, svakako bi trebalo da odete iz rezervata.“

„Kuda da idem?“, pitao je Maks Krajnika.

„To je vaš problem, druže. Moj je savet da idete na istok, prema našim oružanim snagama. Idite na istok što brže možete. Imam ipak za vas jedno važno naređenje koje morate da izvršite pre nego što budete smeli da pođete. Naređenje je došlo iz Centralnog komiteta.“

Maks je bio zapanjen što Centralni komitet Komunističke partije uopšte zna da je on i dalje živ, a kamoli još da su mu otuda uputili i važno naređenje. Morao je da se osmehne na tu pomisao.

„Naređenje za mene? Kako ono glasi, druže?“

„Komitet vam naređuje da pobijete sve životinje u rezervatu.“

„Mora biti da se šalite, Borise Demjanoviču. Ili se možda šali komitet.“

„Centralni komitet ne zbija nikakve šale, Maksime Borisoviču.“

Osmeh se ugasio na Maksovom starom licu zaraslom u bradu isto onako brzo kao što je i sinuo. Maks se zamišljeno češkao po vratu. Uvek mu je bilo bolno kad bi se spominjalo ubijanje životinja.

„Da pobijem sve naše životinje, velite?“

„Sve.“

„Šta – i zebre? Nojeve? Lame?“

„Tako je, druže.“

„I konje Prževalskog?“

„I konje.“

„Pobogu, a zašto?“

„Da ne padnu neprijatelju u ruke, naravno. Po ovom rezervatu hoda dovoljno mesa da se nahrani čitava jedna

mala vojska. Jeleni, koze, bizoni, konji, perad – sve to treba pobiti. Pomogao bih vam, ali, ovaj... imam važna naređenja koja moram lično da izvršim. Hitno me traže u Harkovu, zato moram da odem danas. Odmah. Čim završim ovaj razgovor s vama.“

„Ne mogu da pobijem naše životinje, druže“, rekao je Maks. „Neke su vrlo retke. Toliko retke da njihova vrsta može čak i da nestane. Ne samo to, nego su mi neke od njih i prijatelji.“

„Sve su to sentimentalne gluposti. U ratu smo, zar vi to ne shvatate? Naš narod se suočava s nestankom s lica zemlje. Nemci imaju nameru da nam otmu zemlju, a nas sve da pobiju. Budem li se vratio i ustanovio da moja naređenja nisu izvršena, pozvaću državnu bezbednost da vas strelja. Pušku imate, sad se lepo njom i poslužite.“

„U redu“, rekao je Maks iako, naravno, nije imao nameru da ubije nijednu životinju; osim toga, prilično je sumnjao da će se Boris Demjanovič Krajnik tako brzo vratiti. „Ne dopada mi se to, ali uradiću kako naređujete, druže.“

„Meni se ne dopada ništa više nego vama, Maksime Borisoviču, ali vodi se rat za otadžbinu. Borimo se da preživimo. Ili Nemci ili mi. Po onome što čujem, oni su po Poljskoj već počinili neke strahote. Pametno bi vam bilo da ih se ozbiljno bojite.“

S tim rečima, Krajnik je seo u automobil i odjurio što je brže mogao.

Maks je izašao i vratio se u svoju skromnu kućicu na samom rubu stepe.

Rezervat u kome je sada imao neograničenu vlast bio je začarano skrovište iz bajke koje su činili zoološki vrt

i otvoreno prostranstvo stepe čija je površina pokrivala više od tri stotine kvadratnih kilometara. Ovu divlju i pustu oblast činila je uglavnom travnata ravnica, s gustim šumarcima oko jezera i reka. Stepa je čuvena upravo po tome što je gola kao dlan i na njoj ne obitava niko sem kiša, studeni zimi i žarkog sunca leti, mada je zapravo vreme u stepi mnogo nepredvidljivije nego što govori ovaj opis.

Maksu Krajnik neće naročito nedostajati. Jedan od razloga što je starac toliko voleo rezervat bilo je upravo to što su se ovde ljudi kao što je Krajnik retko sretali. Na teritoriji rezervata nalazilo se svega šest seoca, a do Mikolajiva, najbližeg grada, bilo je više od tri sata vožnje. Maks je mislio da je to sasvim dobro, zato što čitav smisao prirodnog rezervata i jeste u tome da se životinjama pruži utočište od ljudi, da im se da mesto gde mogu da žive a da ih niko ne upreže da bi radile niti lovi da bi ih pojeo. Uprkos onome na šta ga je Krajnik upozoravao u vezi s Nemcima, starac se nadao da bi oni mogli biti bolji od sovjetskih vlasti Ukrajine. Mislio je da ta nada nije suviše nerazumna.

Kao prvo, nije ni neki Ukrajinac, a ni Rus, nego upravo jedan Nemač toliko voleo životinje da im napravi ovo utočište nazvano Askanija Nova. Isti taj Nemač – baron Frederik Eduardovič Falc-Fajn – jedini je čovek koji se ljubazno ponašao prema Maksu. Sve ono što je pamti o Nemcima koje je poznao u Askaniji ulivalo je Maksu veru da ako bi se zbilja Nemci pojavili i pokušali da pobiju životinje, on bi mogao da ih odgovori razumnim razlozima. Na kraju krajeva, Maks je govorio nemački, mada je prošlo mnogo godina otkako za njim nije imao potrebe.

Zato prvo što je uradio kada je Krajnik otišao iz Askanije nije bilo da ubije ijednu životinju, nego se umesto toga vratio u svoj kućerak i potražio rečnik nemačkog jezika s gramatikom koji mu je baron poklonio za rođendan pre više od četrdeset godina. Nije mu dugo trebalo da ga nađe, pošto je imao samo jednu malu policu za knjige, na kojoj su stajali Biblija, Puškinov *Evgenije Onjegin* i *Šahovske partije* Savelija Grigorjeviča Tartakovera, te je Maks ubrzo počeo da obnavlja znanje o komplikovanom nemačkom jeziku.

Prošle su još dve nedelje pre nego što je jedna SS jedinica stigla kamionima i motociklima i uselila se u glavnu zgradu rezervata. Izgledali su dobro raspoloženi i učtivo su se ponašali kada se Maks predstavio stražarima i zatražio da ga puste pred oficira najvišeg po činu. Uprkos tome što su na šapkama i šlemovima nosili mrtvačku lobanju i ukrštene kosti, Maksu esesovci nisu izgledali zastrašujuće. Uveli su ga u nekadašnju baronovu radnu sobu, gde je Maks brže-bolje skinuo kapu i predstavio se kapetanu Grenčmanu. Nemački mu je postajao sve bolji dok je objašnjavao kako je prirodni rezervat Askanija Nova osnovao jedan nemački baron, po imenu Fridrih Falc-Fajn. Kapetan ga je strpljivo saslušao i izjavio da je očaran pričom Maksima Borisoviča.

„Baron Falc-Fajn vas je naučio da govorite nemački?“, upitao je on Maksu.

„Da, gospodine.“

„Tako sam i mislio.“

„Učio me je upravo ovde, mada ja već dvadeset godina nisam bio u ovoj sobi.“

Kapetan se osmehnuo. „Ne bih želeo da budem nepri-
stojan – Maks, zar ne?“

Maks je klimnuo glavom.

„...ali morate ipak priznati da je pomalo smešno što
govorite nemački kao da i sami pripadate plemstvu. Sme-
šno s obzirom na to kako izgledate, hteo sam da kažem.
Ako ćete mi oprostiti što to kažem – kao da labud progo-
vara iz ružnog pačeta.“

„Nisam tako razmišljao o tome, gospodine.“

„Šta se s njim desilo? S baronom, i njegovom porodicom?“

„Mislim da baron s porodicom živi u Nemačkoj, gospo-
dine, ali staru baronicu je ubila Crvena armija. I mene su
zatvorili i mučili zato što sam radio za barona.“

„Pretpostavljam da zbog toga i niste pobjegli. Znali ste
da od Nemaca nemate čega da se plašite.“

„Tako je, gospodine.“

„Šta je vaš posao ovde?“

„Na neki način, ja sam čuvar zoološkog vrta, gospodine,
samo što nema nikakvih kaveza ni obora – ili bar većina
životinja nije zatvorena. Zatvorimo poneku kad pokušava-
mo da ih navedemo da donesu na svet mlade, ali uglavnom
se sve kreću okolo slobodno, kao što je priroda i naumila.“

Kapetan Grenzman je ustao i prišao uramljenoj mapi
rezervata koja je visila na zidu.

„Pokažite mi.“

Maks je pokazao najistaknutije tačke rezervata, nastav-
ljajući da se dodvorava kapetanu zarad životinja u Askaniji.

„Hvala vam, Makse, bili ste mi vrlo korisni. Vas se to
doduše ništa ne tiče, ali mi ostajemo ovde neko vreme,
mislim. Moji ljudi su umorni, odmor im je preko potreban.“

„Onda ste zbilja došli na pravo mesto, gospodine. Ovde je odlično za oporavak.“

„Drago mi je što to čujem, Makse. U pokretu smo od juna, znate, uopšte nismo imali predaha. Imali smo izuzetno naporan zadatak pred sobom. Ovakav geto nam je, međutim, više po ukusu. Recite mi, ona tri konja u štali su hanoverski, zar ne?“

„Jesu, gospodine.“

„Krasne životinje.“

„Razumete se u konje, gospodine. Petrenko, ovdašnji šef Partije, često je dolazio s kćerkom ovamo na jahanje. Služio sam im kao konjušar, timario konje, održavao opremu za jahanje.“

„Možda biste mogli isto da radite i za mene?“

„Kad god poželite. Volite da jašete, gospodine?“

Kapetan je dozvolio sebi da se malčice osmehne. „Moglo bi se reći. Bio sam član olimpijske ekipe koja je predstavljala Nemačku u konjičkom sportu 1936. godine.“

„Fantastično, gospodine. Mora biti da ste vrstan jahač.“

„Jesam, ali ipak ne toliko da sam osvojim medalju. Svejedno, Nemci su osvojili svih šest zlatnih medalja, znate. Šest zlatnih i jednu srebrnu.“

„Ne iznenađuje me to, gospodine, s obzirom na ono što znam o Nemcima i ono što znam o konjima. Niko nije toliko voleo konje kao baron. Sad kad jedan nemački plemić kao što ste vi bude ponovo jahao u Askaniji, biće opet kao u stara vremena. Vrstan jahač i ljubitelj konja. Veličanstveno, gospodine.“

„Drago mi je što tako mislite.“

„Baron je prvi doveo ovamo konje Prževalskog, znate.“

„Ti konji Prževalskog – to su još preistorijski konji, zar ne? Isti oni koje su primitivni ljudi iz starijeg kamenog doba crtali po pećinama?“

Maks je klimnuo glavom.

„Čini mi se da sam jednom video te konje u berlinskom zooškom vrtu dok sam bio mali“, rekao je kapetan Grenzman. „Čak šest grla.“

Maks je oduševljeno zaklimao glavom. „Jeste, sećam ih se. Prodali smo u Berlin jednog pastuva i kobilu Prževalskog. U Berlinu su uspeli odlično da ih razmnože. Poslednji put kad sam o tome nešto čuo, imali su četiri grla.“

„Izgleda da mnogo znate o ovome, Makse.“

Starac je slegnuo ramenima. „Pomagao sam kad je rađen plan razmnožavanja. Najpre sam pomagao baronu, onda upravi Državnog stepskog rezervata. Ti konji su vrlo retki, znate, možda najređi na svetu.“

Kapetan Grenzman se nasmejao. „Možda, ali ako ćete mi oprostiti što to kažem, mislim da za to postoji dobar razlog.“

„Istina je. Lovili su ih skoro do istrebljenja. Kao veliku njorku. A teško ih je uhvatiti i pripitomiti.“

„Nisam mislio na taj razlog.“

„Niste, gospodine?“

„Ne. Ja pre mislim da su oni tako blizu istrebljenju stigli zato što to priroda hoće. Opstanak najjačih. Čuli ste za tu izreku? Čarls Darwin je to rekao o prirodnom odabiranju. U borbi za opstanak neke vrste, a kad smo već kod toga, i neke *rase*, prosto su jače nego druge. Jaki opstaju, slabi nestaju – to je sasvim prosto.“

„O, Prževalski su jaki, gospodine. Niko nije jači od njih. I pametni su. Svašta oni mogu i znaju. Lukavi su čak, moglo bi se reći.“

„Lukavi, kažete?“

„Kao lisice, gospodine. Previše prepredeni da ih pretvorite u domaće životinje, gospodine. Valjda ih ja zbog toga toliko i volim.“

„Zanimljivo poređenje. Ne možete ipak poreći da su vrlo ružni. A svakako su niže vrednosti od prelepih hanoverskih konja.“

Maks je zaustio da se usprotivi kapetanovom mišljenju, ali se kapetan osmehnu i podiže ruku. „Ne, Makse, molim vas, nemojte više ništa da mi govorite. Jasno mi je da bismo mogli ovde ceo dan da provedemo razgovarajući o konjima, ali ja imam da sredim mnogo dokumentacije, da napišem raporte svojim komandantima u Berlinu o svemu što je moja grupa za specijalne operacije radila proteklih nedelja. Dakle, izvinite, ali ja moram da radim.“

„Da vam sutra ujutru osedlam velikog pastuva, gospodine? Ime mu je Munja.“

„Molim vas. Radovaću se tome.“

MAKS NIJE BIO JEDINI u Askaniji Novoj koji je voleo divlje konje Prževalskog. U šumi na ivici stepe krila se već neko vreme jedna devojčica, i mada je, kao i mnoge devojčice, volela konje otkad zna za sebe, divlji konji Prževalskog sprijateljili su se s njom iako ona ni sama ne bi umela da objasni zašto. Porodica joj je čitava pobijena, a ono malo seljana iz seoca rasutih po okolini teralo ju je od svojih vrata jer su se plašili – bojali su se da ako Nemci budu uhapsili devojčicu, mogli bi isto tako da uhapsu i njih. Devojčica je to razumela i nije ih krivila što je teraju; oprostila im je i govorila je sebi da bi i ona verovatno uradila isto, ali ova priča će sasvim jasno dokazati da to nije bilo istina.

Devojčica se zvala Kaljinka. Njen otac je zbog svog posla držao vladimirske konje za vuču i ona je s njima drugovala, ali ovo s divljim konjima u Askaniji Novoj – ona nije znala da ih zovu konji Prževalskog – bilo je nešto sasvim drugo. Pretpostavljala je da je to zbog toga što su pametni i radoznali. Bile su to neobično bistre životinje, razigrane kao deca, što nikad pre nije videla kod konja. A budući da su i sami bili izopštenici, konji su možda videli neku sličnost između sebe i Kaljinke – ili je bar ona to

zamišljala. Čudnovato je ljudsko srce, zaista, ali isto to važi i za konje, a za divlje konje posebno.

Kad se rano jednog jutra probudila pošto je prenočila pod jednim žbunom brusnice zamotana u iscepani pokrivač, Kaljinka je ugledala jednog konja – kobilu – kako stoji iznad nje. Nagonski je znala da taj konj, iako je divlji, želi da se sprijatelji s njom.

„Zdravo“, rekla je, „kako si? Jesi li došla po ove brusnice? Samo se posluži, ja sam ih se sita najela. Možda i prejela.“

Kaljinka je ustala, pomilovala kobilicu po njušci i pustila je da je onjuši, pošto je znala da konj po mirisu brzo sazna gotovo sve što hoće da zna o nekome. Ipak, pritom se malo i natuštila, pošto je shvatila da se već poodavno nije umivala.

„Možda me se zato i ne bojiš“, rekla je milujući kobilicu po njušci. „Sigurno mirišem kao neko koga su proterali u divljinu, isto kao i ti. Možda životinje ljudima ne veruju samo zbog sapuna i civilizacije.“

Ponovo se namrštila jer joj je stomak glasno zakrčao.

„Izvini zbog ovoga“, rekla je. „Brusnice su ukusne, doduše, ali i nisu baš neka hrana kad si gladna ovako kao ja.“

Kaljinki se učinilo da joj kobilica saosećajno klima glavom.

„Da ne znaš možda gde bih ovde u blizini mogla da nađem nešto za jelo?“

Kobilica je ponovo klimnula glavom, okrenula se, pa pošla osvrćući se kao da poziva devojčicu da je prati. Vodila ju je otprilike kilometar ili dva dok je nije dovela do kućerka ofarbanog u plavo pored jednog malog jezera. Kobilica je pažljivo onjušila vazduh kao da procenjuje vrebaju li ikakva opasnost, a onda zarzala, što je Kaljinka shvatila kao znak da slobodno sme da priđe.

Vrata nisu bila zaključana, pa je Kaljinka hitro ušla u kućerak i osvrnula se po urednoj sobi.

„Ovde je lepo“, rekla je. Posebno se divila uljanoj slici u divnom ramu, naslonjenoj uz drveni zid. Na slici je bila veranda neke velike bele kuće s lepim baštenskim nameštajem, i leje s cvećem, i jedna prekrasna žena u dugoj beloj haljini. Kaljinku je slika podsetila na sva prošla leta i, nadala se, na sva ona koja će tek doći.

„Ne volim što ovo radim“, rekla je uzimajući hleba i sira za sebe i jednu jabuku za divlju kobilicu, „ali još više ne volim da umirem od gladi.“

Čim je izašla, obe su se vratile pod okrilje šume i pojele ono što je Kaljinka ukrala iz plave kućice. Do tada je krala samo od Nemaca, a pošto su oni krali i otimali od svih drugih, to joj se uopšte nije činilo kao nešto pogrešno, ali je bilo vrlo opasno i devojčica nije imala ni najmanjih sumnji u ono što bi joj se desilo ako bi je uhvatili.

Posle je kobilica upoznala Kaljinku i s drugim divljim konjima i tu noć je devojčica prespavala između kobilice i njenog pastuva, zgrejana između njihovih toplih tela kao da im je rođeno ždrebe.

„Nisam ovako lepo spavala sve od one poslednje noći kod moje kuće“, rekla je Kaljinka kobilici i njenom pastuvu kada se probudila. „Hvala vam. Mnogo sam vam zahvalna. Bojim se da su moj stari kaput i pokrivač pomalo već dotrajali. Vetar duva kroz rupe.“

Pastuv se ravnodušno okrenuo i odgalopirao, ali kobilica je ostala. Kaljinka nije imala kuda da ode, pa je odlučila da još koji dan pravi konjima društvo.

Koji dan se ubrzo pretvorio u nedelju, pa zatim u dve.

Divlji konji nisu se mešali s drugim životinjama u Askaniji Novoj, a kako ih je duže poznavala, Kaljinka je polako otkrivala da se veoma razlikuju od konja koje je znala ranije. Bio je to pravi doživljaj za nju kada je jedan divlji konjić odjurio za štapom koji je bacila i doneo joj ga nazad. Konjići Prževalskog voleli su da se igraju žmurke i rado su zbijali neslane šale: Kaljinka više nije mogla ni da izbroji koliko su joj puta odneli kapu s glave i veselo odjurili s njom ili gubicom izvukli maramicu iz džepa tako neopazice da bi to moglo da posluži na čast i nekom vrlo sposobnom džeparošu. Kad bi Kaljinka na nekoliko trenutaka potražila neko zaklonito mesto u žbunju ili iza drveta, često bi bila ometena jer bi se neki konjić igrao virenja i tada bi devojčica bila ubeđena da divlji konji iz Askanije Nove gotovo mogu da se smeju, što za sebe baš nije bila u stanju da kaže. Osmehivala se retko, a smejala se nije uopšte. Posle svega onoga kroz šta je prošla, nije joj bilo do smeha.

Razgovorljivi su konjići svakako bili. Vođa krda oglašavao se s pet osnovnih vrsta zvukova – njištanjem, rzanjem, frktanjem, visokim cičanjem i vrlo glasnim vrištanjem – a svi su oni imali i vrlo široku lepezu finih varijacija. Posle nekog vremena Kaljinka je prebrojala barem šest raznih vrsta frktanja kod divljih konjića i ubrzo joj je postalo jasno da oni među sobom razgovaraju na prilično prefinjenom nivou, što je malom krdu omogućavalo da se ponaša kao čopor pasa. Vođa krda je ponekad slao izviđače da potraže bolju ispašu, a takođe je umeo brzo da upozori ostale kada bi mu njuh rekao da se približavaju vukovi – mada su vukovi bili dovoljno pametni da ne napadaju opasan

plen kao što su konji. Kaljinku to nije čudilo jer je videla koliko konji mogu da budu agresivni jedni prema drugima. Nju su takođe ujeli nekoliko puta, vrlo bolno, i to s leđa, kada bi se savila. Razumela je ona da je to trebalo da bude šala, iako njoj nije bilo smešno. Ponekad bi je čak i ritnuli. Kaljinka je ubrzo uvidela da su divlji konji snalažljivi gotovo do granice prepredenosti. Videla ih je kako otvaraju rezice na kapijama, krađu hranu, zaskaču iz zasede zebre, koje su im bile suparnice, pa čak i broje. Bili su strahovito brzi i imali su oštar njuh, vid i sluh, mnogo oštrij nego kod konja Kaljinkinog oca – oštar verovatno kao kod vukova.

Naoko su bili pomalo čudni. Kobilica s kojom se Kaljinka najpre sprijateljila nije bila viša od metar i po u sapima, imala je kratak debeo vrat i nizak trbuh. Glava i vrat, gotovo srpasto izvijen, bili su tamniji od tela, a jedna tamna pruga tekla je preko širokih leđa, od kratke čekinjaste grive pa sve do repa. Na čelu joj griva uopšte nije rasla. Njuška joj je bila svetla, snažne noge prugaste kao kod zebre, ali najupečatljivija razlika u odnosu na domaće konje koju je Kaljinka uspela da zapazi bio je kratak čupav rep, koji je više ličio na lisičji nego na konjski, ili možda čak na samurovinu. Devojčica je ubrzo stvorila mišljenje da taj čudni krznasti rep donekle objašnjava zavidno lukavstvo divljih konjića.

VREME JE PROTICALO, ALI Nemci su i dalje bili tu, a Maksim Borisovič Meljnik je na kraju shvatio da treba da ih se boji kao i svi ostali. Ustrelili su mnoge jelene, divokoze, patke i guske iz rezervata, pa čak i nekoliko lama i kamila, i pojeli ih, ali to nije bio razlog zbog koga je Maks naučio da se plaši nemačkih vojnika. Plašio ih se zato što bi s vremena na vreme dobili naređenje da izvrše „specijalnu policijsku akciju“, pa bi se jedna grupa njih, mračno raspoložena, odvezla iz Askanije; vraćali su se nekoliko dana kasnije, trešteni pijani, s ludačkim pogledom u plavim očima, ponekad su se histerično smejali i drhtali od adrenalina, a oružje im je još bilo mlako na dodir i uvek isprskano krvlju.

U onim retkim prilikama kada bi Maks otišao do nekog sela na teritoriji rezervata i popričao s tamošnjim seljanima – a oni su se sada više plašili Nemaca nego sovjetske tajne policije, strašnog NKVD-a, pa zato nisu više terali Maksa od sebe – čuo bi od njih priče o neopisivim zverstvima koja su počinili kapetan SS-a i njegovi vojnici, o hiljadama pobijenih ljudi pobacanih u masovne grobnice, o popaljenim naseljima, i drhtao je od pomisli da mora da se vrati u Askaniju Novu i opet bude u blizini takvih čudovišta, neljudi.

Seljani su nagovarali Maksa da beži, ali Maks se uvek vraćao u Askaniju jer se bojavao za životinje. Upravo iz tog razloga Maks je pokazivao vojnicima najslabiju divljač i perad da je ustrela sebi za lonac. Što se lama tiče, njih nikad nije previše voleo: lame pljuju. Jedno je kad te životinja ujede, nešto sasvim drugo kad te pljune. Maks se na to nikada nije navikao, isto kao što nije mogao da se navikne na misao da kapetan Grenzman dozvoljava svojim ljudima da se ponašaju s takvim okorelim varvarizmom, mada je sam bio prilično otmen čovek. Osim što je bio kapetan i član olimpijskog jahačkog tima, Grenzman je umeo i lepo da crta; tušem rađeni crteži hanoverskih konja u štali mogli su da se svrstaju među najlepše slike konja koje je Maks ikada video. Začudo, međutim, hanoverci su izgleda bili jedino što je Grenzman želeo da crta. Jednog jutra kada je pomagao kapetanu da pojaše Munju da bi izašao u svoje uobičajeno jutarnje jahanje, Maks je skupio hrabrost i postavio mu pitanje o tome.

„Zašto ne nacrtate i neke od naših ostalih životinja, gospodine?“, pitao ga je. „Meni se čini da je evropski bizon vrlo zanimljiv. Ili možda konji Prževalskog. Zanimalo bi me da vidim kako bi ih prikazao neko tako vešt crtanju kao što ste vi.“

Grenzman je presekao Maksa ubilačkim pogledom, koji je delovao još ubilačkije iz sedla visokog pastuva kao što je bio Munja.

„Ni najmanje me ne zanima nijedna od ostalih životinja“, rekao je. „Posebno ne ta vaša niža rasa skitačkih konja. U stvari se i dalje pitam šta da uradimo s tom kosookom živinčadi. Pre nego što odemo.“

„Odlazite, gospodine?“

„Uskoro ćemo morati. Rat se u ovom delu sveta ne razvija u našu korist. Vaša Crvena armija nije ni stotinu kilometara daleko. Ako ostanemo ovde, u opasnosti smo da se nađemo u obruču. Sve su prilike da ćemo ubrzo morati da se povučemo u Kijev.“

Maks se potrudio što je bolje mogao da sakrije koliko ga te vesti raduju.

Nedugo posle ovog razgovora Grenzman je Maksu poklonio jedan od svojih uspelijih crteža. Kad god bi ga pogledao, starac se u čudu pitao kako neko ko ima toliko umetničke osetljivosti može da bude sposoban za takvu đavolsku okrutnost. Još gore ga je mučilo pitanje šta je kapetan mislio da kaže onim da će „uraditi nešto“ s konjima Prževalskog.

Zasnežilo je rano te godine i sve se povuklo u hladnu tišinu. Sva jezera su se zamrzla, a svako je dobilo drugačiju boju: jedno zelenu, jedno ljubičastu, jedno srebrnu, ali najveće je bilo crno, a led na njemu debeo i tvrd kao tuč. Gotovo istog časa kada bi Maks dletom i čekićem razbio led da dopre do crne vode, ona se ledila ponovo. Pod netaknutim pokrivačem debelog snega beskrajna stepa odražavala je azurnu nebesku plavet, tako da je ličila na neki okamenjeni okean po kome ne jedri nijedan brod. Jelove i brezove šume srebrile su se kao Maksova brada i izgledalo je da sve, a Maks ponajviše, zadržava dah sleđen od zime. Starac je osećao da će se nešto loše desiti u Askaniji Novoj i da će njega zapasti da to nekako spreči, ali znao je da je sam, a treba da se usprotivi mnogim vojnicima; umeo je da puca sasvim dobro, ali nije mogao da se bori

protiv čitavog nemačkog bataljona. Zato se nadao i molio, i klanjao se i dodvoravao naočitom mladom kapetanu, i svakog jutra mu sedlao pastuva kao i obično.

Nemac je bio izvanredan jahač, Maks je to morao da mu prizna. Na konju je kapetan bio sasvim drugi čovek: strpljiv, pun razumevanja, dovoljno opušten u sedlu da uvek iz životinje izvuče ono najbolje. Bilo je sasvim jasno zbog čega su ga izabrali za olimpijsku konjičku ekipu. Gledati ga kako jaše značilo je posmatrati savršeno partnerstvo čoveka i životinje. Ponekad bi kapetan prineo lice Munji uz njušku i s ljubavlju razgovarao s njim, i uvek bi mu doneo ponešto da ga počasti, jabuku, šargarepu ili pokoju kockicu šećera.

Jednog decembarskog dana, vinuvši se u sedlo, kapetan Grenzman je upitao Maksa: „Znači li Munja nešto, Makse, ili je to samo ime, kao Boris ili Ivan?“

Maks mu je rekao šta znači Munja.

Izgledalo je da se kapetanu to dopalo jer se osmehnuo i s ljubavlju potapšao konja po vratu.

„Kako se to samo lepo poklopilo“, rekao je, pa pošto je Maks izgledao potpuno zbunjeno, uhvatio je značku na reveru svog šinjela i nagnuo se prema starcu.

„Ako si glup, nisi valjda i slep?“, rekao je. „Ovo je značka SS-a. Trebalo bi da predstavlja dvostruku munju. Voleo bih da sam ovo o njegovom imenu znao ranije. Zaista je veliki vaš propust što mi to niste rekli dosad. Ozbiljno pomišljam, znate, da dam da vas streljaju.“

Maks je nagoniski pustio uzde, skinuo kapu i vrlo ozbiljno se poklonio.

„Oprostite mi, gospodine“, rekao je. „Imate pravo, zaista. Trebalo je da vam kažem.“

Kapetan se, međutim, smejao. „Samo sam se šalio, Makse. Razvedrite se malo, nemojte da ste tako ozbiljni.“

„O, razumem.“ Maks je pokušao da osmehne, ali uspeo je samo da pokaže zube, požutele i oštire, i konj je naglo uzmakao od starca kao da se pobjojao da će ga stari čovek ujesti za sapi.

„Miran, momče“, rekao je kapetan, naležući jače u sedlu. „Lakše, Munjo.“ I tumačeći na svoj način razlog zbog koga se konj uznemirio, dodao je: „Ne bih ja zaista dao da ga streljaju, starog Maksa koji nas je tako odano služio.“

„Hvala vam, gospodine.“

„Međutim te njegove kržljave, linjave konje bez pedigree, to je već sasvim druga priča.“

„Kako to mislite?“, upitao je Maks.

„Zar vam nisam već rekao? Prževalski su sada zabranjena rasa i kao takve ih treba zatreti.“

„Ne može biti da to stvarno mislite.“

„Žalim, ali to nije do mene, Makse. O svim pitanjima koja se tiču vrsta i rasa odlučuje Glavna uprava SS-a, a bojim se da mi je u slučaju konja Prževalskog Berlin naredio da dovršim posao koji je priroda već počela – da iz životinjskog sveta Velikog nemačkog Rajha uklonim tu, na kraju krajeva, biološki nedoraslu vrstu da bi se zaštitila loza čestitih domaćih konja, kao što je naš Munja, da je ne bi zagadili ti vaši skitajućí cirkuski konjićí. Sve je to deo našeg sveobuhvatnog istočnog plana da se iskoreni ukrajinska i azijatska kultura da biste vi ljudi mogli da budete germanizovani kako treba. Trebalo bi, zaista, da

se vi radujete tome, Makse. Na kraju krajeva, nemački govorite još malo pa kao rođeni Nemač. Mada se možda po izgledu ne bi reklo. To vam priznajem. Fizički bi se na vama štošta dalo popraviti. Ružni ste bezmalo kao i te vaše kosooke rage što tumaraju po stepi.“

Maks je zaustio da se pobuni, da kaže kako je to što Berlin naređuje zločin, ali onda je začutao podsetivši se da istrebljenje jedne retke vrste konja u poređenju sa svim užasnim zločinima protiv čovečnosti koje su kapetan Grenčman i njegovi vojnici već počinili samo u ovom delu Ukrajine možda i ne bi značio tako mnogo u očima nekoga ko nije zoolog ili ko, kao Maks, ne voli konjiće Prževalskog prosto zato jer su to što jesu.

„Dva grla će biti otpremljena u Berlin“, produžio je Grenčman, „da ih rajhsmaršal Gering lovi na svom imanju u Karinhalu – on je veliki sakupljač trofeja, znate. Ostali konji Prževalskog biće, međutim, saterani ovamo i pobijeni bez odlaganja.“

„Nije njihova krivica, gospodine, što su skoro izumrli, nego naša. Ljudi su krivi. Da nije nas, znatan broj tih konja još bi bio u životu.“

„Slušajte, Makse, nema nikakve svrhe da raspravljamo o ovome. Odluka je već donesena. Sutra počinjemo postupak istrebljenja.“

S tim rečima kapetan je odjahao.